

Anekdotakincs

Adomazda: Kotecki István

Kováts Mihály halálának története

Kováts Mihály ezredes neve már középiskolai tanulmányaink idejéből ismerősen cseng: akkor annyit tudhattunk meg róla, hogy 1779. május 11-én Charlestonnál elesett. Ideje megismerkednünk az eset részleteivel.

Az ezredes a Pulaski-légióban szolgált. Ez a csapat néhány száz emberből állt, lovassággal és gyalogsággal rendelkezett. 1779. február 2-án kapták a parancsot, hogy vonuljanak délre, Charleston védelmének erősítésére, ahol támadás volt várható. A különítmény májusban érkezett meg a városba. Egy nappal később megjelent az ellenség is. Pulaski északon terepszemlét tartva megállapította, hogy megfelelő taktikával megállítható. A terve az lehetett, hogy a támadó hadsereg élén haladó dragonyosokat leszakítsa a többiektől. Ennek érdekében gyalogosait egy közeli mélyedésben elrejtette, megparancsolta nekik, hogy csak a megbeszélte jelre jöjjenek elő. Ő maga a lovasok élére állt. Az ütközet megkezdése előtt Pulaski látta, hogy csapatában többen túlságosan is idegesek, ami nem csoda, hiszen a légió jórészt újoncokból állt. Hogy példát mutasson, nekirontott a dragonyosoknak, akik közül hármat rövidesen le is terített. A példa túlságosan jó hatással volt az embereire, mert nemcsak lovasai teremtek mellette, hanem gyalogosai is, ahelyett, hogy a jelre vártak volna. Így azonban annyira összekeveredtek, hogy csak akadályozták egymást. Az ellen persze ezt azonnal kihasználta, s az amúgy is kisebb csapatot gyorsan szétszórta.

Kováts ezredes, aki az első perctől Pulaski mellett volt; már a harc idején megsebesült. Mikor a légió hátrálni kezdett, még a lován ült, de később eszméletét veszítve zuhant le a földre. Mire az ellenség birtokába jutott a terep, Kováts már halott volt. Az angolok a nemes ellenfelet ott temették el, ahol holtan megtalálták. Dr. Joseph Johso charlestoni orvos írta meg róla először, hogy magyar volt, ki Nagy Frigyes seregében szolgált: „Nagy érdemekkel és tapasztalattal rendelkező tiszt volt.”

Kosztka Márton esete

A következő történet azt példázza, milyen „rámenősek” voltak az osztrák hatóságok a szabadságharc után, ha valakit el akartak fogni.

Kosztka Márton honvédszázadosként harcolt az 1848-as szabadságharcban. A világsí fegyverletétel után a Balkánra menekült, majd Londonba ment. Innen 1851–52 fordulóján érkezett Amerikába. 1852. július 31-én kapta meg az amerikai állampolgárságot igazoló papírjait, s hamarosan a kis-ázsiai Szmymriába utazott.

1853. június 22-én Szmymriában egy tengerparti kávézóban üldögélt, amikor vagy fél tucat ember megtámadta, s a kikötőbe horgonyzó Hussar osztrák hadihajó fedélzetére vitték. A parancsnok, Schwartz kapitány Kosztkát vasra verve a hajófenékben elzáratta. A diplomáciai levelezés szinte azonnal megindult. Egymást érték a jegyzékek, fenyegető táviratok a két fél közt, s a városban is mindennaposak voltak a rokonszenv-, illetve az ellentüntetések. Július 2-án megjelent a Hussaron a szintén a kikötőben horgonyzó St. Louis amerikai csatahajó kapitánya, Ingraham. Kérdésére, miszerint Kosztká, mint amerikai állampolgár igényli-e az Egyesült Államok védelmét, a fogoly igennel válaszolt. A kapitány erre csak ennyit mondott: „Meglesz.” Aznap négy órakor a partra vitték Kosztkát, ahol a francia konzul vette védelmébe. Október 15-én hagyta el Szmymriát, s novemberben végén érkezett meg Bostonba. December 3-án levelet küldött Franklin Pierce elnöknek, megköszönve az amerikai nemzet jóságát.

Kosztka Márton további sorsáról keveset tudunk, Guatemalában halt meg 1858-ban.

A piedmonti győző

Stahel-Számwald Gyula honvédtiszt volt a szabadságharc idején, a bukás után rögtön külföldre menekült. Barátai elintézték, hogy visszatérhessen Magyarországra. Stahel 1857-ben elhagyta másodszer is az országot, immáron véglegesen. Az Egyesült Államokba emigrált, ahol 1861-ben folytatta katonai pályafutását. Nagy

szerepe volt a bullruni ütöközlet után visszavonuló északi biztositásánál. Stahel-Számwald Gyulát 1863-ban Lincoln kinevezte a Washingtont védő katonaság parancsnokává, s megkapta a Major-General rangot is.

A Major-General 1864. június 5-én a virginiai Staunton mellett foglalt állást a déliekkel szemben. Az ellenség megtámadta elöretolt csapatait, de Stahel nemcsak megállította, két mérföldnyire vissza is szorította őket. Itt szembeállkozott a déliek főserégével, melyet Piedmontig kergetett. Itt kénytelen volt bevámi Hunter tábornokot, mivel gyalogsága nem lévén, nem tudta megtámadni Jones tábornok csapatait ezen a megerősített helyen. Hunger tábornok megérkezése után azonnal támadásba lendültek, s a déliek seregét teljesen szétszörták. Az ellenség vezére Jones tábornok is elesett.

A csatában Stahel is megsebesült, emiatt június 9-én ideiglenesen felmentették. Győzelmének elismeréseképpen megkapta az Egyesült Államok legmagasabb kintüntetését, a Kongresszusi Érdemrendet. Stahel-Számwald Gyula 88 évesen, 1912-ben halt meg New Yorkban magányos emberként.

Golyó a fejben

Ez történt a magyar amerikai emigráns Asbóth Sándorral, aki 53 évesen kapta sebéit Floridánál, a Marianne melletti csatában. Ugyanakkor több golyó a bal karját is széttroncsolta, mely egész életére csaknem teljesen béna maradt. Sebei miatt nem maradhatott aktív szolgálatban, 1866 márciusában leszerelték.

Asbóth Sándort egy év múlva kinevezték az Egyesült Államok argentinai és paraguayi követének. Mielőtt hivatalba lépett volna, felkereste Európában Nelatont, a híres sebészt, hogy a fejéből eltávolíttassa a golyót. Az operáció azonban nem járt eredménnyel, a lövedék bent maradt. Asbóth békességgel viselte sorsát, hivatali munkáját pontosan ellátta, bár iszonyúan szenvedett hátralévő éveiben a sebesülés miatt.

Asbóth Sándor 1868. január 21-én halt meg, 57 évesen.

Amerikai magyar milliomosok

Fejérváry Miklós 1850-ben érkezett az Egyesült Államokba, s ott is maradt haláláig. Davenportban üzleti vállalkozásokba kezdett,

ingatlanokat vett, s adott el. Eközben igen tekintélyes vagyonra tett szert. Köztisztletben álló, abszolút becsületességéről híres emberként ismerték a városban és környékén. Fejérváry Miklós 1895-ben halt meg, 84 éves korában.

Kundtz Tivadar a Szepességéből került Amerikába, mint fiatal asztalossegéd. Többféle munkát is végzett, végül a famunkánál állapodott meg. Gyára hatalmas vállalattá alakult, ahol főleg magyarok dolgoztak. Bankokat, klubokat, segélyegyleteket alapított, melyek azonban nem váltak be a gazdasági élet erős változásai miatt. Kundtz egyszerű, szerény ember maradt mindvégig, munkásait kivétel nélkül tegezte, mind-egyikkel magyarul beszélgetett.

Sperling Miklós nincstelen bevándorlóként érkezett az Államokba 1926-ban. Diplomás mérnök volt, de eleinte másféle munkából próbált megélni. Mikor megtalálta igazi munkaterületét, pár évtizeden belül többszörös milliomos lett. Politikával is foglalkozott, Birch Bayh Indiana állam szenátora az ő pártfogásának köszönhetette politikai sikereit. Sperling, aki kiváló műgyűjtő is volt, 1971-ben hunyt el.

Egy anekdota Vasváry Ödön életéből

Alig pár hete volt Amerikában – minimális angoltudással – amikor egy bányásztelepülésre kellett mennie temetni. (Vasváry „polgári foglalkozására nézve” pap volt.) A temetésrendezővel történt megbeszélés alatt igyekezett titokban tartani valódi angoltudásának mértékét. Egészen addig nem is volt probléma míg a halottaskocsiról nem kezdtek tárgyalni. A temetésrendező a „hörsz” (hearse – halottaskocsi) iránt érdeklődött, Vasváry ezt a szót teljes lelki békéjével egyetemben lefordította „horsz”-nak (horse – ló). Némi tájszólásról lehet szó – gondolta. S mivel Magyarországon legalább négy lovas halottaskocsival temetnek, Vasváry – a bányászcsaládot nem akarván túl nagy költségekbe keverni – úgy döntött, hogy két hörsz is elég. Ekkor jött a nagyon is logikus kérdés, vagyis: minek ide két hörsz? A temetésrendező nem nagyon értette Vasváry elgondolását, de rájött, hogy szegény hazánkfia Shakespeare nyelvvel kapcsolatban bizony elég komoly hiányosságokat szenved, így nem vitázott.

A temetés végül is tökéletes rendben lezajlott, két horsszal és egy hörsszel.